

Výchovný proces

Výchovný proces vyjadřuje časovou rozprostřenost výchovy, kdy dochází k vzájemnému působení, ovlivňování, napodobování, spolupráci, vciťování se, přenášení nálad, postojů, názorů a motivačních faktorů (interakcí) dvou nebo více subjektů (vychovatel x vychovávaný) ve směru výchovného cíle v průběhu času. Smyslem výchovného procesu je harmonický rozvoj osobnosti po stránce tělesné a duševní a vypěstování touhy u vychovávaného jedince dosáhnout vyšších kvalit.

Specifika výchovného procesu

Výchovný proces je součástí životního procesu (neprobíhá izolovaně) a jeho jednotlivých etap, kdy člověk usiluje o poznání a pochopení jednotlivých věcí, které ho obklopují. Proto můžeme hovořit o výchovném procesu období mládí, výchovném procesu období dospělosti a výchovném procesu období stáří.

Významná návaznost výchovného procesu ke školní výchově podporuje jeho členění podle školských stupňů.

Výchova v období předškolním

Výchova v období školním

Výchova v období středoškolském

Výchovný proces má rovněž svá specifika rovněž podle oblasti svého působení. Rozlišujeme výchovný proces:

Výchovný proces v prostředí rodiny

Výchovný proces v prostředí školy

Výchovný proces v rámci výchovy mimo vyučování

Postavení vychovatele a vychovávaných ve výchovném procesu

V minulosti – vychovatel jedný zdroj modrosti a výlučný subjekt výchovného působení a vychovávaní jsou konzumenty předpokládaných poznatků = **PEDEUTCENTISMUS**
naopak odpor proti nátlaku na vychovávaného = **PEDOCENTRISMUS**
– obě špatně

Vychovavatele a vychovávané považujeme za partnery a aktivní spolutvůrce procesu výchovy, ve kterém se uskutečňuje komunikace na základě spolupráce, která se realizuje pomocí určitého obsahu – nejedná se o ovládání, ale o pomoc, na níž ovšem nezůstává objekt, jemuž se pomáhá, závislí.

Studium výchovného procesu se rovněž zaměřuje na vztahy mezi činiteli a prostředky, na etapy a zásady procesu výchovy a na předpoklady realizace výchovného cíle.

Tyto komponenty jsou vzájemně spjaté, jejich vzájemné vztahy se projevují v dynamice výchovného procesu.

Etapy výchovného procesu

Etapy výchovného procesu jsou výsledkem jeho teoretické analýzy, studium etap výchovného procesu má teoretický i praktický význam. Z teoretického hlediska se tak navozuje například poznání zákonitostí jednotlivých etap výchovného procesu jako celku, z praktických potřeb se tímto směřuje například ke zkvalitnění organizace výchovného působení.

Logika průběhu etap výchovného procesu je závislá na mnoha činitelích například na výchovném cíli a obsahu, prostředcích výchovy, úrovni vychovatele a vychovávaného. Z hlediska posloupnosti většinou na sebe etapy výchovného procesu navazují, nemusí tomu však být vždycky. Setkáváme se rovněž s jejich jiným uspořádáním nebo s jejich vzájemným prolínáním. Všechny výchovné etapy se mohou realizovat v jedné výchovné formě nebo se podle potřeby rozčlenit do více forem.

1. **Etapa počáteční pedagogické diagnózy:** vychovatel zjišťuje výchozí stav, úroveň a možnosti vzdělávaných. Používá se především metoda pozorování, rozhovoru, analýzy písemných prací atd. Tato etapa je nutná pro vymezení cíle, obsahu a prostředků výchovného procesu
2. **Etapa pedagogického projektování (plánování):** přesné stanovení cíle, obsahu a prostředků výchovy, sledování a hodnocení a nakolik se vychovávaným daří postupovat v učení. Důležitou složkou této etapy však není jenom vytyčení cíle a obsahu, ale také představa o realizaci úkolů, tzn v jakém časovém rozsahu, jakým způsobem a kde se bude cíl naplňovat, jak se bude získávat zpětná vazba.
3. **Etapa regulace učení vychovávaných:** znamená vytváření výchovných situací, v nichž se formují osobnosti vychovávaných
  - I. *Fáze:* fáze přípravy vychovávaných na aktivní osvojování učiva: vychází ze vzájemného poznání vychovatele s vychovávaným. V této fázi by se měl vychovatel zajistit kázeň a vytvořit prostředí, kde se vychovávaní budou moci ptát a poznávat cizí přání, pocity a hodnoty
  - II. *Fáze:* fáze seznamování se s novým obsahem – učivem: jeho analýza a osvojování se má opírat o přímou zkušenost, studium a praktické využití. Při studiu dochází většinou k využívání klasických výukových metod, například práce s učebnicemi, přednášky apod., ale rovněž méně obvyklých kooperativních forem práce za účelem racionálního poznání, proniknutí do podstaty jevů, poznání určitých vztahů reality. Aktivizuje se myšlení, rozvíjí se teorie.
  - III. *Fáze:* upevňování osvojeného obsahu učiva: u vychovávaných se za měřuje na trvalé osvojení činností a vlastností. K fixaci osvojených vědomostí, dovedností, návyků a vlastností dochází při opakování a procvičování látky a důkladném nácviku činností.

4. **Etapa výsledné pedagogické diagnózy:** je zjišťováno do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů, jak se vychovávaní v průběhu výchovného procesu změnili. V této etapě získává vychovatel informace o vychovávaném, ale nejen o něm, ale i o sobě samém, o své práci, postojích, odborných a profesionálních dovednostech. Důležitá zpětná vazba na vychovatele.
Může docházet k hodnocení – zpětná vazba na vychovávané

Edukační procesy

Senzomotorické – osvojování pohybových činností

Verbálně kognitivní – učení pomocí verbálního projevu

Sociální – osvojení systémových hodnot

Edukační procesy se dělí podle intencionality

Dělení edukačních procesů

Podle charakteru žáků:

- a) kognitivní
- b) aktivní
- c) fyzické
- d) sociální a sociokulurní

Podle charakteru učitelů:

- a) osobnostní
- b) profesní

Podle charakteru edukačních konstruktů:

- a) kutikulární programy
- b) formy učebnic
- c) evaluačních nástrojů

Podle charakteru škol:

Styly výchovy:

Autokratický – záporný emoční vztah a silné řízení

Liberální styl – nezájem o dítě

Rozporný autokraticko-liberální styl – rozporné řízení, záporný emoční vztah

Laskavý libivý styl – kladný emoční vztah a slabé řízení

Integrační styl – kladný emoční vztah, střední až zesílené emoční řízení

Při procesu výchovy se člověk socializuje a stává se individuální

Literatura

Gecmanová, Obecná pedagogika I
Orlíček, Úvod do pedagogiky